

УДК 39(=161.2):[728:747]”477.83/.87”

Василь СИВАК

ОБЛАШТУВАННЯ ІНТЕР'ЄРУ НАРОДНОГО ЖИТЛА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ

Стаття присвячена аналізу основних здобутків дослідників у вивченні облаштування інтер'єру народного житла українців Карпат. Публікації з даної тематики хронологічно розділено на чотири періоди: ХІХ — поч. ХХ ст. (до 1918 р.), міжвоєнний (1921—1930-ті рр.), повоєнний — радянський (1940—1980-ті рр.), сучасний (від 1991 р.).

Ключові слова: історіографія, інтер'єр, облаштування житла, Українські Карпати.

© В. СИВАК, 2017

Вивчення традиційно-побутової культури українського народу дає змогу відкрити нові сторінки його історичного минулого, що є одним із важливих завдань сучасної етнологічної науки. Нині увагу етнологів часто привертає матеріальна культура, зокрема народне житло, складовою частиною якого є інтер'єр селянської хати, тобто його облаштування меблями та обладнанням.

Дослідження облаштування інтер'єру народного житла Українських Карпат дає змогу висвітлити окремі аспекти етнічної історії українців-горян, їх культурні зв'язки з іншими історико-етнографічними регіонами та районами України, передовсім з близькими за архаїчними архетипами — Волиню, Поділлям, Поліссям, Покуттям.

Облаштування інтер'єру народного житла, тобто предметне заповнення житлової частини меблями та обладнанням, становить одну з важливих ланок матеріальної культури українського народу. Предмети інтер'єру, які формували та заповнювали внутрішній простір селянської оселі наприкінці ХІХ — в першій половині ХХ ст., переважно стали надбанням минулих епох. Вони віддзеркалювали спосіб життя, матеріальний та соціальний стан, традиції, світосприйняття, звичаї та вірування народу тощо.

Вивчення джерел та літератури, пов'язаних з облаштуванням народного житла українців Карпат, дозволило виділити чотири періоди розробки цієї теми дослідниками:

- 1) ХІХ — поч. ХХ ст. (до 1918 р.);
- 2) міжвоєнний (1921—1930-ті рр.);
- 3) повоєнний («радянський» — 1940—1980-ті рр.);
- 4) сучасний (від 1991 р.)

Зацікавлення інтер'єром народного житла українців Карпат є достатньо пізнім явищем у народознавчій науці. Перші фрагментарні відомості про цей аспект матеріальної культури бойків відносяться до 1811 р., коли у світ вийшла праця **Ігнація Любич-Червінського** «Околиця задністерська між Стриєм і Ломницею» («Okolica zadniesterska między Strujem i Łomnicą»). Хоча у зазначеній праці переважає описовий матеріал, зокрема про курну систему опалення та способи освітлення житла у темну пору доби, однак подекуди тут наявні також аналітичні вставки, наприклад, місцевий звичай після руйнування хати залишати піч, — автор детально пояснює та пов'язує з демонологічними уявленнями про нечисту силу [89, s. 172—173, 187—188]. З поя-

вою зазначеної праці (1811 р.) розпочався перший період зацікавлення народознавцями внутрішнім облаштуванням житла горян.

Для цього періоду характерні дослідження в руслі романтизму, міфологічної та позитивістської наукових шкіл. Облаштування інтер'єру вивчалось у контексті дослідження матеріальної та духовної культури окремих історико-етнографічних районів, повітів, місцевостей чи населених пунктів. Одним із перших цей аспект опрацьовував польський народознавець **Оскар Кольберг**, матеріали про інтер'єр українських горян присутні у його працях «Покуття» («Рокісє», 1892), «Русь Карпатська» («Ruś Karpacka», 1970), «Русь Червона» («Rus Czerwona», 1976) [88, s. 55—61; 87, s. 138—167; 86, s. 48—60].

Окремі аспекти народного житла гуцулів і його облаштування описали **Раймунд Кайндль**, **Володимир Шухевич** та **Іван Франко**.

Праця Р. Кайндля «Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази» побачила світ 1894 р. німецькою мовою. Описуючи обстановку житлової кімнати, дослідник виділяв декілька типів лав за функціональним призначенням, а також різні пристосування для сну. Згадано у праці й два види меблів для схову речей — кадку з накривкою («бодню») та скриню [13, с. 49—51].

Опис курної хати подав В. Шухевич у першому томі дослідження «Гуцульщина» (1899), окремо розглянув напівкурну піч, а також зазначив місцеві назви меблів та обладнання. Він першим з народознавців подав конструктивні особливості різних меблів, зокрема стола, скрині, мисника, грядок тощо [74, с. 85—102].

Наповнення інтер'єру хижі, яку перевезли з Гуцульщини з усіма елементами облаштування, детально описав Іван Франко у статті «Етнографічна виставка у Тернополі» (1887). Автор не лише подав опис окремих елементів та предметів, але й розглянув функціональну складову меблів, проаналізував генезу гуцульських кахель від прототипів XV—XVI ст. [70, с. 476].

Інтер'єр бойків знайшов своє відображення в етнографічних розвідках **о. Михайла Зубрицького**, **Софії Стрельської-Гринбергової**, **І. Франка**.

Детальний опис інтер'єру селянського житла бойків у с. Кіндратові Турківського повіту здійснив М. Зубрицький. Матеріали дослідника про внутріш-

не облаштування є більш інформативними, ніж інших дослідників Бойківщини. Одним з перших народознавець описав реліктові явища матеріальної культури бойків: пристрій для освітлення «святич», вкопаний «стовп» при запічку, до якого підвішували колиску [11, с. 217—219]. Народні прогностики смерті, пов'язані із меблями, М. Зубрицький подав у статті «Будинки і майстри» (1895) [10, с. 71—72]. У науковій розвідці «Селянські будинки у Мшанці» (1909) народознавець, описуючи закладання хати, згадав також давній звичай освячення води на столі, який стояв у тому місці, де він буде стояти у хижі [12, с. 5]. Аналіз внутрішнього облаштування помешкання бойків у с. Мшанці подібний до опису із с. Кіндратів [12, с. 10—16].

Внутрішню організацію селянського житла Староміського повіту у 1890-х рр. побіжно розглянула С. Стрельська-Гринбергова. Авторка звернула увагу на важке соціально-економічне становище бойків, яке спричинило тривале побутування курної системи опалення та антисанітарію у житлах [95, s. 430—432].

Облаштування житлових приміщень, здебільшого курних, досить детально описано у науковому звіті І. Франка «Етнографічна експедиція на Бойківщину» (1905). Народознавець підкреслив вплив планувальної структури житла на внутрішню обстановку, детально зупинився на специфічних рисах опалення «по-чорному», проаналізував конструктивні особливості предметів для схову продуктів та речей (кадуб, засік, скриню, жердки) [71, с. 82, 84—86, 93]. Унікальною є зафіксована І. Франком інформація про одну із функцій столу: «Найстарший чоловік у хаті, інколи батько, частіше дід, має привілей спати на столі» [71, с. 86]. В окремій розвідці «Моя вітцівська хата» (1914) дослідник подав опис батьківської хати, який відзначається скрупульозністю та інформативністю [72, с. 244—245].

Спробу з'ясування генези окремих предметів облаштування житла, зокрема лави чи стола, залучаючи західноукраїнський (карпатський) матеріал, у вказаний період здійснив **Любор Нідерле** [24, с. 249—250; 91, s. 869].

У міжвоєнний період активізувалося вивчення інтер'єру бойків, лемків та гуцулів. Найбільш активними на цьому поприщі були польські народознавці **Казимир Мошинський**, **Роман Райнфус**, **Ян**

Фальковський та Адам Фішер. Серед українських вчених цією проблематикою зацікавились **Володимир Кобільник** та **Юрій Павлович**.

Вагомі за своєю науковою значимістю (залучений карпатський матеріал) та корисні у порівняльному плані дані з облаштування інтер'єру народного житла різних слов'ян містяться у монументальній науковій праці відомого польського вченого К. Мошинського «Народна культура слов'ян» («Kultura ludowa słowian», 1929). Дослідник ґрунтовно проаналізував складові облаштування інтер'єру на загальноєвропейському просторі, а також подав фрагментарні дані з теренів Азії, Кавказу, Африки. Вчений прослідкував генезу походження окремих меблів, цінним є його матеріал про дитячі меблі, вироби, призначені для сну, прийняття їжі, зберігання, навішування речей та освітлення [90, s. 564—611].

Дослідженню складових народного житла Північної Лемківщини, інтер'єру хати та його облаштування присвятив свою працю Р. Райнфус «Народне будівництво на Західній Лемківщині» («Budownictwo ludowe na Zachodniej Lemkowszczyźnie», 1934). У своїй праці не тільки детально описав вибір місця під забудову хати, а й подав їх планувальні схеми, матеріал, технологічні та конструктивні моменти спорудження. Він детально описав курне та напівкурне житло. Чітко виокремив нерухомі лави і піч як основні об'єкти, від яких залежало все інше облаштування та обладнання хати. Цінним матеріалом у роботі є графічні рисунки та світлини облаштування інтер'єру. Недоліком його праці є відсутність обмірів предметів облаштування та описів конструктивних з'єднань [92, s. 83—105].

У монографії «Північно-східне пограниччя Гуцульщини» («Północno-wschodnie pogranicze Huculszczyzny», 1938) Я. Фальковський описав, здебільшого, облаштування житла з напівкурним опаленням, подав відомості про архаїчне явище, зафіксоване у с. Середній Березів (нині — Косівський р-н Івано-Франківська обл.) — видовбані миски у нерухомій лаві, з яких у минулому приймали їжу, зазначив при цьому розповідь респондента, що такі миски побутовали до середини ХІХ ст. [81, s. 32—44, 62]. Інтер'єр житла гуцулів, які проживали у долині Пруту, Бистриці Надвірнянської, Бистриці Солотвинської та Лімниці дослідник подав у монографії «Західне пограниччя Гуцульщини» («Zachodnie

pogranicze Huculszczyzny», 1937) [82]. У співавторстві з Василем Пашницьким Я. Фальковський підготував дослідження «На пограниччі лемківсько-бойківському» («Na pograniczu lemkowski-bojkowskiem», 1935), в якому увага звернута на більшість елементів облаштування житла, зокрема здійснена спроба класифікації дитячих меблів — колик [80, s. 53—70]. Окрему наукову статтю Я. Фальковський присвятив с. Волосате Лиського повіту (нині — Бещадський повіт Підкарпатського воєводства, Польща), матеріал якого репрезентує найзахідніший варіант Бойківщини [66].

У 1928 р. вийшла друком праця відомого польського дослідника А. Фішера «Русини. Нарис етнографії Русі» («Rusini. Zarys etnografii Rusi»). Науковець у параграфі про народне будівництво детально проаналізував облаштування хати. Зокрема, курну піч доповнює опис пристосування «кобиці», де можна було готувати їжу. Цей пристрій автор трактував як реліктове явище відкритого вогнища у житлі. Опис внутрішнього облаштування супроводжують назви окремих предметів, приклади побутування пристроїв до освітлення хати в бойків та їх порівняння з поліським варіантом. На жаль, предмети облаштування не представлені обмірами, аналізом конструкції [84, s. 69—84]. Іншою працею А. Фішера, у якій карпатський матеріал використано для порівняння, є «Слов'янська етнографія». Тут автор подав цікаві відомості про курну піч, меблі подібні за формою до ренесансних, елементи освітлення тощо [83].

Матеріальну культуру бойків на прикладі одного села — Жукотина (нині — Турківський р-н, Львівська обл.) висвітлив у своїй праці український дослідник В. Кобільник. Поряд із наведеними варіантами зведення хати та складових житла він детально описав спорудження курної «битої» печі, її розміри, матеріал [17, с. 66]. Подано також відомості про облаштування інтер'єру хати, сіней та комори. Наукове зацікавлення становить інформація про світильники, які використовували для освітлення хати — лучину, каганець, газову лампу [17, с. 68].

У 30-х рр. ХХ ст. першу спробу прослідкувати еволюцію конструктивних варіантів ніжок стільців («ослону») та стола зробив Ю. Павлович у дослідженні «До питання про еволюцію ніжки в стільці й столі». Незважаючи на те, що матеріал представ-

лений лише з трьох сіл Полісся та Середньої Наддніпряни, він має позитивну складову. Автор детально описав поетапний розвиток ніжок стільця та стола. Цінними є його рисунки виробів та їх варіантів. Недолік роботи — відсутність обмірів пристосувань, широкого порівняльного матеріалу [25, с. 46—51].

Більш системно народне житло, а заодно й інтер'єр, почали досліджувати в радянській період.

Опублікований фрагментарний матеріал у підрозділах комплексних історико-етнографічних монографіях «Бойківщина» (1983), «Гуцульщина» (1987), «Народна архітектура Українських Карпат ХІХ — поч. ХХ ст.» (1987) належить **Тетяні Кіщук**. У першому дослідженні етнолог виводить декілька функціональних зон розподілу внутрішнього житлового простору, характеризує їх предметно-побутове заповнення, описує типи курного та півкурного житла. Тут же здійснена спроба аналізу змін облаштування житла у зв'язку зі зміною системи опалення. На жаль, викладений матеріал у підрозділі має описовий характер, зовсім не прив'язаний до районів, сіл Бойківщини, відсутня термінологія, розміри, порівняльний матеріал з Гуцульщиною та Лемківщиною, загальноукраїнським, ширше — із слов'янським масивом [16, с. 166—169]. У підрозділі про інтер'єр народного житла Гуцульщини, поряд з описовістю, присутні елементи порівняльної характеристики облаштування. Але відсутність інформації щодо походження виробів із конкретних сіл та районів Гуцульщини (за винятком декількох) характеризує опублікований матеріал як джерельний. Дослідниця описує двері в курних хатах, вікна, долівку, пристосування до освітлення, розташування меблів, оздоблення, аналізує зміни в інтер'єрі під час перебудови старих хат, реконструкцію та заміну обігрівальних пристроїв та виведенням диму назовні [15, с. 174—177]. Набагато змістовнішим є підрозділ Т. Кіщук у монографії «Народна архітектура Українських Карпат ХІХ — поч. ХХ ст.». Дослідниця виводить етапи довготривалого побутування традиційного облаштування та називає причини його еволюції, характеризує конструктивні елементи складових інтер'єру, акцентує увагу на спільних рисах курних хат трьох етнографічних груп — бойків, гуцулів і лемків [14, с. 110]. На відміну від попередніх праць, тут наведені розміри житлового приміщення, параметри ві-

кон у курних житлах та отворів у стелі для виходу диму, дверей, грядів, печі, предметів облаштування, їх функції, форми. Проведено також аналіз зміни в облаштуванні помешкання у зв'язку із зміною системи опалення [14, с. 114—124].

Опис облаштування інтер'єру народного житла Лемківщини наявний у праці **Юліана Тарновича** (Бескида) «Матеріальна культура лемків» (1972). Дослідник описує поверхнево спорудження курної печі, однак відсутня поетапність її будівництва, розміри. Натомість автор детально описав внутрішнє розташування більшості меблів, проаналізував складові, подав їх народні назви, окреслив функціональне використання. Наявні тут описи та рисунки деяких пристроїв, зокрема примітивного верстака чи лави-ослона, на якій прилаштоване пристосування «головач-кобиця» для утримування дерев'яної заготовки, з якої виготовляли деталі меблів та інших дерев'яних виробів [1, с. 46]. На жаль, відсутні розміри наведених предметів, варіанти з'єднань, паралелі побутування подібних виробів в інших селах [1, с. 59—62].

Змістовним науковим дослідженням інтер'єру народного житла Північної Лемківщини є стаття польської дослідниці **Ельжбети Кемпи** «Внутрішнє облаштування житла на Лемківщині в ХІХ та ХХ ст.» («Urządzenie wnętrza mieszkalnego na Łemkowszczyźnie w ХІХ і ХХ wieku», 1971) [85]. На основі фактологічного матеріалу дослідниця проаналізувала народне житло лемків, традиційну систему опалення, описала технологію спорудження курної печі, її функції, термінологію складових елементів та пристосувань. Значне місце присвячено облаштуванню інтер'єру та змінам, які вплинули на переобладнання курного житла у напівкурне, а це своєю чергою — на переоблаштування предметів інтер'єру на початку ХХ ст. [85, с. 24]. Дослідниця наводить приклади внутрішнього планування хати із зазначенням конкретних сіл та повітів. Еволюцію розвитку «постелі» представлено рисунками, а деякі предмети — у світлинах, що важливо з огляду наочності, яка дає змогу оцінити ступінь традиційності та архаїки цих предметів, проаналізувати їхню форму, деталі чи вирішення конструктивних з'єднань. Цікавим фактажем, який наводить Е. Кемпа, є столи ренесансних форм: у них верхню частину («блят», «столину») виготовляли із каменю піщаника. Од-

нак, відсутність на рисунках та схемах параметрів предметів, а на світлинах — масштабу, а також відсутність компаративного зіставлення даних з основним масивом лемківської етнічної території (так само як з Бойківщиною та Гуцульщиною) дещо звужує рамки її дослідженню.

Дослідженням народного житла північних схилів Карпат, де проживають бойки та лемки, займався польський дослідник **Єжи Чайковський**. Він є автором таких наукових праць, як «Розвиток сільського житла в Низьких Бескидах і прилеглому Підгір'ю» («Wiejskie budownictwo mieszkalne w Beskidzie Niskim i na przyległym Pogórzu», 1969), «Народне будівництво в Карпатах в XVI—XIX ст.: джерела, коментарі» («Budownictwo ludowe w Karpatach w XVI—XIX w.: źródła, komentarze», 1988) та ряду інших [75; 76; 77; 78; 79]. У першому дослідженні етнолог ґрунтовно висвітлив аспекти народного житла лемків та бойків: один із розділів присвячений системі опалення, у ньому значне місце відведено курній печі (матеріалу, варіантам спорудження, локальним назвам її складових); стисло проаналізовано напівкурну та з опаленням «по-чистому» піч [79, s. 127—138]. В іншій праці дослідник наводить цінні архівні дані щодо планування народного житла із ряду сіл Північної Лемківщини другої половини XVII ст. [75, s. 79—83].

Народне житло українців Східної Словаччини вивчає знайий дослідник матеріальної культури Південної Лемківщини **Мирослав Сополіга**. У 1983 р. вийшла друком його монографія, у якій один із розділів присвячений житловому інтер'єру та побуту. Народнознавець один із перших висвітлив реліктові форми давнього житла та побуту українців Південної Лемківщини, аргументовано довів про їх спільне із слов'янами коріння. Дослідник студював внутрішнє планування хати, основне облаштування та обладнання, типи та варіанти обігрівальних пристроїв традиційної системи опалення, організацію хатнього побуту та функціонування окремих житлових приміщень. Науково доводить, що тип облаштування житлового приміщення в основних його рисах був притаманний для всіх Українських Карпат (Лемківщини, Бойківщини, Гуцульщини), України загалом [57]. Наукове зацікавлення становлять статті М. Сополіги, які вийшли у Науковому збірнику Музею української культури у Свиднику [58; 59; 60; 61].

Щоправда, їх зміст лише дещо доповнює матеріал зазначеної монографії.

Історії народних меблів в Україні присвятив свою статтю «Українські народні меблі» (1957) відомий український дослідник **Степан Таранушенко**. Однак, означивши у назві статті всю українську етнічну територію, дослідник обмежив свої студії лише виробами з північної частини Слобожанщини, передовсім з м. Лебедина та прилеглих сіл. Стисло згадавши складові облаштування інтер'єру народного житла, дослідник більше уваги зосередив на предметах побуту поміщицької і старшинської верхівки, міщанської верстви радянської доби — виробих промислового походження. Крім того, основну увагу автор зосередив на виробництві диванів, хоча, на нашу думку, половина з них є звичайними лавами-канапами промислового виробництва [63]. Більш ґрунтовним науковим дослідженням є стаття С. Таранушенка «Давнє поліське житло» (1969) [64]. Окрім суто конструктивно-технологічних аспектів поліської хати, вчений описав й облаштування житла, зокрема «по-світ» — пристосування до освітлення помешкання. Важливими у статті є виконані на високому художньому рівні рисунки фрагментів інтер'єру, у яких дослідник відтворив внутрішнє облаштування хати.

Мистецтвознавчого аспекту українських народних скринь торкнувся відомий український дослідник **Антін Будзан** у статті «Українські народні скрині» (1975). Дослідник стисло охарактеризував функціональне призначення скрині, її місце розташування, описав конструкцію, декоративні елементи, локальні особливості згідно з місцем виготовлення та побутування. Водночас дослідник не вказав параметрів скринь, породу деревини, конструктивні варіанти з'єднань. Також відсутній графічний матеріал та світлини, що певною мірою звужують загальний, задекларований А. Будзаном об'ємний комплексний аналіз висвітлення цього предмета, важливого для побуту як українських горян, так й українців загалом [3, с. 112—117]. У статті «Народні художні промисли Бойківщини» (1979) А. Будзан, з-поміж інших явищ, розглянув художню обробку дерева у цьому краї. Цікавий матеріал про бойківські скрині, центри їх виготовлення та імена майстрів, особливо — технологічні варіанти нанесення кольорового покриття. Однак невеликий за обсягом матеріал лише окреслює загальну картину побутування скрині. Більшою

мірою автор наголошує на необхідності промислового впровадження цього виробу, а саме у виготовленні сувенірів [2, с. 8—9].

Помітний внесок у вивчення інтер'єру, як складової частини народного житла Українських Карпат, вніс **Юрій Гошко**. Завдяки його науковому та адміністративному сприянню були опубліковані колективні монографічні дослідження «Бойківщина» (1983), «Гуцульщина» (1987), «Лемківщина» (1999), «Народна архітектура Українських Карпат XVI—XX ст.» (1987). Вагомим здобутком у розвиток дослідження народної культури Карпатського краю є індивідуальна монографія «Населення Українських Карпат XV—XVI ст.» (1976). На основі архівних матеріалів дослідник стверджував про побутування в Українських Карпатах як глинобитних, так і кахельних печей у в'їтів та духовенства уже в XVI—XVIII ст., дим з яких виходив крізь домурований комин на горище, а, можливо, і понад дах хати [7, с. 152]. Цінним є фрагментарний опис облаштування хати в'їтів меблями, які не дуже відрізнялися від умеблювання жител селян. Дослідник згадав також «свічник» — розташований на розі печі камінь, на якому палили лучину для освітлення хати [7, с. 152].

У 1972 р. вийшло друком дослідження **Віктора Самойловича** «Українське народне житло (кінець XIX — початок XX ст.)», в якому вчений стисло проаналізував розвиток типів планування народного житла, його конструктивне вирішення, об'ємно-просторову композицію та архітектурно-художнє вирішення. Декількома реченнями згадав автор і про інтер'єр народного житла сучасних історико-етнографічних регіонів [37]. Особливості художнього, планувального та конструктивного вирішення народного житла, господарських та додаткових приміщень, кольоровий декор, настінні розписи, пластичне вирішення, різьба по дереву, застосована під час виготовлення народних меблів, сволоків, обладнання дослідник розглянув у монографії «Народна архітектурна творчість України» (1989). Описано складові інтер'єру народного житла, акцентуючи увагу переважно на його декоративному вирішенні, зокрема розписи по стінах, сволоках та, зрідка, меблях. Найбільше уваги дослідник приділив вирішенню різьблених деталей облаштування інтер'єру, без конкретної прив'язки до сіл, районів [36].

Спробу дати узагальнену характеристику матеріальної культури лемків зробив дослідник **Іван Кравцовський** у науковій праці «Матеріальна культура лемків північних схилів Карпат XIX—XX сторіччя» (1988). Окрім інших її складових, дослідник значну увагу приділив сільському будівництву, зокрема внутрішньому плануванню й облаштуванню хати, охарактеризував три поетапні форми розвитку печей. Автор також стверджував побутування у лемків в окремих курних хатах включно до 1945 р. відкритого вогнища на припічку та звисаючого над ним котла для приготування страв або підігріву води, описав облаштування хати та нові вироби, які поступово, починаючи від 20-х років XX ст., замінювали традиційні. Щоправда, наведений у праці матеріал не охоплює всю Лемківщину [22, с. 332—337].

Після Другої світової війни матеріальну культуру лемків та бойків продовжував досліджувати Р. Райнфус [35; 93; 94].

Облаштуванню внутрішнього простору народного житла закарпатської частини України присвятив свою статтю **Іван Симоненко**. Описуючи поселення, садибу та житло, автор не оминув увагою й облаштування хати, його оздоблення та зміни, які в ньому відбувалися під впливом соціально-економічних та політичних чинників. Автор описав два варіанти спорудження «курної печі», її переобладнання у піч, з якої дим виходив в сіни чи на горище «напівкурної», та печі, з якої дим виходив понад дах (крізь вимурований комин). Описуючи облаштування «курної» та напівкурної хати, дослідник подав досить великий масив емпіричних даних інших складових традиційної матеріальної культури краю [49].

Помітною віхою в історії вивчення предметів облаштування інтер'єру народного житла західних теренів України в повоєнний період (1940—1950-х рр.) є стаття дослідниці **Софії Чехович** «Облаштування житла на західних областях УРСР» [73]. Через низку суб'єктивних обставин і тогочасних суспільно-політичних реалій, ці тексти за тих часів не були опубліковані [73, с. 75]. Це перша праця з названого періоду, яка так широко ілюструє складову інтер'єру народного житла західноукраїнських земель. Основу опублікованої праці становлять зібрані дослідницею польові матеріали. Автор подала порівняльну характеристику культурних реалій, з одного боку — Карпат, з іншого — Полісся, Західного Поділля,

Підляшшя, Чернігівщини, Східного Полісся. Описано три типи печей, — курну, напівкурну та з вимуруваним на горищі комином тощо. Певним недоліком цього дослідження є відсутність вказівок стосовно походження польового матеріалу, тобто конкретних сіл і районів.

Із здобуттям Україною незалежності поживилося етнографічне вивчення окремих проблем інтер'єру народного житла українців Карпат.

Дослідженню традиційного житлового комплексу, екстер'єру, системи опалення, інтер'єру бойківського, поліського, волинського та подільського народного житла присвятив низку наукових статей львівський етнолог **Роман Радович** [27—34]. У своїх наукових працях, основу яких становлять зібрані етнологом польові етнографічні матеріали, дослідник широко та всебічно висвітлює багатогранний пласт української народної архітектури, зокрема, зведення житла, його планування, інтер'єр та екстер'єр, розвиток системи опалення. Р. Радович один з перших комплексно аналізує зазначені явища та наводить широкі паралелі з інших етнографічних районів України.

Всебічному висвітленню народної архітектури одного з районів Бойківщини (Старосамбірського) присвячена монографія Р. Радовича «Народна архітектура Старосамбірщини ХІХ — першої половини ХХ століття (житлово-господарський комплекс)» (2015). Викладений у книжці матеріал охоплює як матеріальну, так і духовну складові окреслених автором питань. Дослідник ґрунтовно проаналізував увесь житлово-господарський комплекс споруд бойків, а у підрозділі «Інтер'єр» всебічно та аргументовано, із залученням конкретного ілюстративного матеріалу, з'ясовує локальну специфіку складових інтер'єру традиційного житла досліджуваного краю. Також Р. Радович справедливо зауважує відмінність у вирішенні інтер'єру гірської і низинної частин Старосамбірщини [28].

Цікавий фактологічний матеріал із Східної Бойківщини міститься у трьох публікаціях **Руслана Дубини** та **Людмили Главацької**: «Експедиція на Східну Бойківщину» (2008) [9], «Інтер'єр хати Східної Бойківщини» (2010) [5] та «Традиційний інтер'єр хати Рожнятівщини» (2016) [6]. Цінність має опис курної хати 1867 р. з урочища Бездежа, що знаходиться неподалік від с. Суходолу (Рожнятівський р-н, Івано-Франківська обл.). Автори подали також відомості про складові облаштування інтер'єру місце-

вого народного житла, наголошують, що «горбаті» чи «горбовані» скрині переважали в цьому краї, а нерізьблені скрині-куфрі — пізнішого походження.

Із сучасних дослідників складові інтер'єру народного житла Гуцульщини торкалась **Євгенія Гайова** у статті «Характерні риси обладнання житлових приміщень та господарських будівель Верховинського району Івано-Франківської області» (2014), яка підготовлена на основі польових етнографічних матеріалів. Авторка аналізує процес спорудження курної та напівкурної печі (в останньої комин викладений кахлями), описує процес спорудження печі та локальні назви окремих частин обігрівального комплексу, розміщення стаціонарних і переносних меблів у хаті-«правачці» і хаті-«лівачці», конструкцію постелі, функцію жердки та її декорування тканинами. Цінними є відомості про миски, видовбані у лаві, з яких споживали їжу, а також матеріал про меблі для сидіння та вирішення покутньої стіни [4]. Однак викладений матеріал не завжди прив'язаний до конкретного об'єкта, села. Відсутність обмірів виробів, рисунків або світлин не дає можливості комплексно проаналізувати вироби.

В етнографічному нарисі «Скарби народної архітектури Гуцульщини» (2000) львівського дослідника **Архипа Данилюка** наявний параграф («Архітектурно-художнє завершення житла та інтер'єр»), у якому дослідник досить вміло та з письменницьким хистом змальовує облаштування гуцульської хати [8, с. 22]. Однак, зазначимо, викладений фактичний матеріал стереотипно поширюється на всю територію Гуцульщини. Крім того, відсутність конкретної прив'язки до села або району надає матеріалові публіцистичної забарвленості. Але, водночас, наведені дані є цікавими з компаративного погляду, позаяк відомості про сволоки та печі мають конкретне місце походження, і, що особливо цінно, дати спорудження або виготовлення.

Інтер'єр народного житла Покуття досліджував **Михайло Паньків**, який уважав, що основні складові облаштування житлової камери сформувалися впродовж ХVІІІ—ХІХ ст. [26, с. 70—72].

Відомості про інтер'єр народного житла буковинської частини Гуцульщини представлені у монографічному дослідженні **Георгія Кожолянка** «Етнографія Буковини» (1999). Науковець описує облаштування житла, важкі умови проживання у ньому багаточисельних селянських сімей, наводить приклади функ-

ціонування курного та напівкурного помешкання, студіює технологічні прийоми спорудження різних типів печі. Йдеться тут також про розташування й облаштування в житловому просторі деяких видів народних меблів, зокрема стола та скрині [18].

Цікаві дані та наукові висновки з матеріальної і духовної культури лемків містяться у першому томі колективного монографічного дослідження «Лемківщина» (1999). Зокрема, підрозділи, що стосуються дослідження народного житла та його інтер'єру, підготували відомий етнолог із Словаччини М. Сополга та автор цієї статті. Так, у розділі «Народне житло» проаналізовано підготовчий етап та весь технологічний процес спорудження лемківської хати [40]. У підрозділі про інтер'єр лемківського помешкання висвітлюється побутування основних варіантів його опалення — курного, напівкурного та з опалення «побілому». Представлений тут й ілюстративний матеріал щодо облаштування інтер'єру, який ми зафіксували під час польових досліджень закарпатської частини Лемківщини. Власне, цей матеріал демонструє спорідненість культури лемків у сфері облаштування інтер'єру житла з інтер'єром бойківського та гуцульського помешкання, ширше, з аналогічними пластами народної культури усїєї етнічної території українців [41].

Серію наукових праць із досліджуваної проблематики опублікував автор цієї розвідки [42—48]. Зокрема, у статті «Меблі у традиційному інтер'єрі народного житла Лемківщини (кінець XIX — початок XX ст.)» (1995) зроблено спробу комплексного аналізу облаштування народного житла Лемківщини (північної, південної та закарпатської частин), з'ясовано типи та варіанти традиційних меблів, їх розміри, локальні назви та функціональне призначення [43]. В іншій статті на основі польових етнографічних матеріалів із Великоберезнянського та Перечинського р-нів Закарпатської обл. докладно проаналізовано облаштування інтер'єру народного житла закарпатської частини Лемківщини кінця XIX — першої половини XX ст. [47]. У статті «Народні меблі в селянському житлі Українських Карпат: стіл» (2016) прослідковано час виникнення, матеріал, розміри, форму, варіанти конструктивних з'єднань, функціональне призначення зазначеного предмета облаштування [45]. Автор запропонував також власний погляд на розвиток лави у селянському житлі від тесаної нерухомої до пересувної [46];

44]. В одній із статей проаналізовано опалювальні та освітлювальні пристрої в інтер'єрі народного житла українців [48].

Спробу висвітлити інтер'єр народного житла українців Закарпаття виявляємо у статті дослідника матеріальної культури **Василя Коцана** «Планування інтер'єру народного житла українців Закарпаття XIX — першої половини XX ст.» (2011). Описуючи складові облаштування інтер'єру хати, дослідник умовно розділяє житлове приміщення на декілька зон: кухонну, спальну, їдальню та репрезентативну частини. Згідно з цими зонами він описує облаштування та обладнання, яке тут перебувало та виконувало певні функції. Окреме місце в роботі посідає опис бондарських виробів. Значна увага приділяється у статті допоміжним господарським приміщенням — коморі та сіням, їх переплануванню і утворенню додаткових приміщень (кухні та хати). Автор описує також внутрішнє планування та спосіб організації життя в хаті, визначає чинники, які впливали на вирішення інтер'єру [20]. У статті «Традиційні деревообробні промисли на Закарпатті у XIX — першій половині XX ст.» (2014) В. Коцан побіжно описує архаїчний за походженням «стіл з довбанками», тобто з видовбаними безпосередньо у стільниці мисками для споживання страви [21, с. 110, 113].

Спорідненість предметів, їх назовництво у внутрішньому облаштуванні помешкання є подібним до «стаї» («ватарника») полонинських вівчарів, які описує у своїй науковій праці «Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини XIX — першої половини XX ст.» (1994) відомий ужгородський дослідник **Михайло Тиводар**. Тимчасове житло, яке складалося з однієї або двох камер, мало відкрите вогнище, нерухому лаву, нари, постіль («потлаш», «пріче», «пріч»), полицю для кухонного посуду, стіл, ослін. Етнолог подає відомості також про способи та техніки добування вогню, назовництво окремих освітлювальних приборів у слов'янських народів [65].

Народного житла Закарпаття стосується монографія **Павла Федаки** «Народне житло українців Закарпаття XVIII—XX століть» (2005), в якій цей об'єкт народної культури розглянуто комплексно. Зокрема, автор всебічно аналізує розвиток традиційних селянських хат українців Закарпаття, прослідковує шляхи виникнення та розвиток сільських поселень, розглядає планування традиційних і сучасних жител, принципи їх

архітектурного вирішення і конструкції, декоративно-художнього оздоблення стін і предметів облаштування інтер'єру. У монографії йдеться про етнокультурні зв'язки Українських Карпат з іншими етнографічними районами України [69]. Проте, аналізуючи інтер'єр народного житла, його облаштування та обладнання, автор проводить виключно описовий аналіз предметів, не адресує їх до конкретного села, хати, респондента. Відсутня характеристика локальних особливостей у її зіставленні із загальноетнічною специфікою.

П. Федака торкався порушеної проблеми також у низці наукових статей, опублікованих у різних виданнях («Давні печі у народному житлі Закарпаття» (2007), «Внутрішнє планування та інтер'єр народного житла Закарпаття» (2007)), у яких різні складові традиційного помешкання українців Закарпаття висвітлені на основі глибокого аналізу польових та архівних матеріалів, даних наукової літератури [67; 68].

У монографічному дослідженні **Агнії Колупаєвої** «Українські кахлі XIV — початку XX століть» (2008) вперше в українській мистецтвознавчій науці докладно висвітлено функції кахельних печей у житловому просторі народного житла в різних регіонах України. Дослідниця вважає початком спорудження опалювальних пристроїв з кахелю XVI ст. [19, с. 7], а на території Гуцульщини та Покуття — останню чверть XVIII — початок XIX ст. [19, с. 333].

Зауважимо, що на Гуцульщині напівкурне житло, на відміну від бойківського і лемківського, скоріше витісняє курне (вже в середині XIX ст.). Раніше печі у таких житлах були повністю глинобитними. Кахлеві печі косівські майстри з середини XIX ст. споруджують з комином, що спричинило відвід диму в сінні та на горище, а відтак і поза межі даху. Невирішеним чи спірним залишається і досі питання про те, чи була гуцульська кахлева піч напівкурною ще наприкінці XVIII ст.

Історії народних меблів в Україні торкався знаних львівський мистецтвознавець **Микола Моздир**. Щоправда, дослідник інтерпретує народні меблі переважно з мистецтвознавчого погляду. Відсутність значного власного польового етнографічного матеріалу, розмірів, графічних замальовок, зокрема і світлин із музейних збірок, моделюють нам лише уяву описуваного предмета. І, все ж, аналізуючи опубліковані праці дослідників та представлені фрагментарні вироби із музейних збірок, автор намагається

на їх основі простежити генезис та еволюцію форм народних меблів в Україні [23].

Своєрідним підсумком описів художніх виробів із дерева в Україні є монографічне дослідження львівського мистецтвознавця **Михайла Станкевича** «Українське художнє дерево» (2002), у якому один з параграфів стосується українських народних меблів, які походять з різних регіонів України. Побіжно дослідник описує форму виробів, представлених виключно музейними збірками. Назви виробів та їх деталей мають переважно загальноукраїнське й загальнолітературне походження, а не діалектне. У дослідженні відсутні відомості про розміри, конструктивні варіанти з'єднань, конкретне функціональне призначення виробів, їх регіональне та локальне побутування [62].

Традиційну систему опалення народного житла українців досліджують відомі львівські етнологи **Роман Сілецький** та Р. Радович [27; 29; 31; 32; 33; 50; 51; 52]. У їхніх наукових працях наявний матеріал з території Українських Карпат. Зокрема, у монографії Р. Сілецького «Сільське поселення та садиба в Українських Карпатах XIX — початку XX ст.» (1994) стисло йдеться про систему опалення у зазначеному регіоні. Автор наголошує, що в горян у XIX — на початку XX ст. переважали курні та напівкурні печі [53, с. 127]. Дослідник звертає увагу і на те, що розташування хати вікнами на південні румби сприяло кращому освітленню та прогріванню помешкання сонцем, захищало його від холодних вітрів (як і розташування житлової частини поміж сіннями і коморою та прибудовами [53, с. 127].

Деяких аспектів системи опалення народного житла українців-горян, генезису її розвитку Р. Сілецький торкнувся у колективній монографії «Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат» [54, с. 130]. Автором обґрунтовано побутування опалювальних пристроїв в українців та відзначено їх відмінність від опалювальних приладь сусідніх етносів, зокрема румунів [54, с. 130].

Розвитку системи опалення у народному житлі Р. Сілецький приділив значну увагу у статті «Традиційне селянське житло українців Галичини XIX — початку XX ст.» [56], яка містить не лише карпатознавчий матеріал, але й з інших регіонів України. Автор стисло проаналізував інтер'єр народного житла Західного історико-етнографічного регіону України.

У статті «Опалювальні пристрої народного житла Середнього Полісся (конструктивно-функціональний та світоглядний аспекти)» [51] Р. Сілецький вперше в історичному ракурсі простежив функціонування системи опалення у цьому краю та виявив її зв'язок з духовною культурою — віруваннями, календарною і сімейною обрядовістю, повір'ями, прикметами тощо.

У 2011 р. вийшла друком монографія Р. Сілецького «Традиційна будівельна обрядовість українців» [55], у якій у розділі «Система опалення житла у світоглядних уявленнях та будівельній обрядовості» з'ясовано генезис розвитку опалювальних пристроїв українців та пов'язані з піччю вірування, зокрема і Карпатського краю.

Давньоруські меблі міського житла X—XIII ст. розглядає у своїй статті «До реконструкції меблів часів Київської Русі» (1994) **Марина Сергеева**. На матеріалах археологічних розкопок дослідниця аргументовано доводить, що облаштування тогочасного житла послідовно удосконалювалося, заперечуючи домінуючу з XIX ст. наукову гіпотезу про консервативність і незмінність інтер'єру народного житла з давніх часів [38, с. 48]. Авторка реконструює планувальну структуру житлової частини хати. Особливо цінними є матеріали про облаштування житла, — нерухомі та рухомі меблі. З нерухомих меблів важливими є відомості про земляні відмостки, прототипи нерухомих лав та глинобитні лежанки, прототипи спального місця — полу. Не менш цікавим є матеріал про рухомі меблі — стільці, крісла, столи, ліжка, полиці, скрині, які побутували на теренах Південної Русі та Середньої Наддніпрянщини [38, с. 49—56]. В іншій статті дослідниця розглянула методи відтворення меблів в інтер'єрі будинку X—XI ст.: скрині, лави, ліжка, полиці (щодо останньої, то матеріал ґрунтується на археологічних знахідках з (м. Чучина — городища поблизу сучасного с. Балико-Щучинки Кагарлицького р-ну Київської обл.) [39].

Отже, підведемо загальні підсумки.

Аналіз основних праць з досліджуваної проблематики дає змогу виділити чотири періоди її наукової розробки: XIX — поч. XX ст. (до 1918 р.), міжвоєнний (1921—1930-ті рр.), повоєнний («радянський» — 1940—1980-ті рр.), сучасний (від 1991 р.).

Для першого періоду характерні дослідження в руслі романтизму, міфологічної та позитивістської наукових шкіл. Облаштування інтер'єру вивчалось

у контексті дослідження матеріальної та духовної культури окремих історико-етнографічних районів, повітів, місцевостей чи населених пунктів. Уперше опис курного житла бойків подав І. Любич-Червінський. У другій половині XIX ст. ці аспекти опрацьовував польський народознавець О. Кольберг. Окремі елементи народного житла гуцулів і його облаштування описали Р. Кайндль, В. Шухевич та І. Франко, а інтер'єр бойків — М. Зубрицький, С. Стшетельська-Грінбергова, І. Франко. Спробу з'ясування генези окремих предметів облаштування житла здійснив Л. Нідерле.

У міжвоєнний період активізувалося вивчення інтер'єру бойків, лемків та гуцулів. Найбільш активними на цьому поприщі були польські народознавці К. Мошинський, Р. Райнфус, Я. Фальковський та А. Фішер. Серед українських учених цією проблематикою переймалися В. Кобільник і Ю. Павлович.

Більш системно народне житло почали досліджувати у радянський період (заодно й інтер'єр). Фрагментарний матеріал про облаштування помешкання опублікований у комплексних історико-етнографічних монографіях «Бойківщина» (1983), «Гуцульщина» (1987), «Народна архітектура Українських Карпат XIX — поч. XX ст.» (1987). Водночас, хоча багато тогочасних етнологів вивчали народну архітектуру чи художні промисли, але інтер'єр народного житла цікавив поодиноких дослідників — Т. Кіщук, Е. Кемпну, М. Сополігу, С. Тарануценка та С. Чехович.

Із здобуттям Україною незалежності пошвидко етнографічне вивчення окремих проблем інтер'єру народного житла українців Карпат: Бойківщину досліджували Л. Главацька, Р. Дубина, Р. Радович, Гуцульщину — Є. Гайова, А. Данилюк, Г. Кожоляк, Лемківщину — В. Сивак, М. Сополіга, закарпатську частину Бойківщини, Гуцульщини і Лемківщини — В. Коцан, М. Тиводар та П. Федака. Розвиток системи опалення та його вплив на організацію внутрішнього простору житлового приміщення проаналізували Р. Радович та Р. Сілецький. Меблі та інші складові інтер'єру доби Київської Русі реконструювала М. Сергеева.

1. Бескид Ю. Матеріальна культура Лемківщини / Юліян Бескид. — Торонто, 1972. — 166 с.
2. Будзан А.Ф. Народні художні промисли Бойківщини / А.Ф. Будзан // Народні художні промисли

- України: зб. наук. праць. — Київ : Наукова думка, 1979. — С. 7—19.
3. Будзан А.Ф. Українські народні скрині / А.Ф. Будзан // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. — Київ : Наукова думка, 1975. — С. 112—117.
 4. Гайова Є. Характерні риси обладнання житлових приміщень та господарських будівель Верховинського району Івано-Франківської області / Є. Гайова // Народна творчість та етнологія. — 2014. — № 1 — С. 108—116.
 5. Главацька Л. Інтер'єр хати східної Бойківщини / Людмила Главацька, Руслан Дубина // Відлуння віків. — 2010. — № 1 (12). — С. 22—25.
 6. Главацька Л.А. Традиційний інтер'єр хати Рожнятівщини кінця XIX — першої половини XX ст. (з польових досліджень) / Л.А. Главацька // Науковий збірник Закарпатського музею народної архітектури та побуту. — Ужгород, 2016. — Вип. 3. — С. 319—326.
 7. Гошко Ю.Г. Населення Українських Карпат XV—XVIII ст. Заселення. Міграції. Побут / Ю.Г. Гошко. — Київ : Наукова думка, 1976. — 204 с.
 8. Данилюк А. Скарби народної архітектури Гуцульщини / Архип Данилюк. — Львів : Логос, 2000. — 135 с.
 9. Дубина Р. Експедиція на Східну Бойківщину / Руслан Дубина, Людмила Главацька // Народна творчість та етнографія. — 2008. — № 5. — С. 39—40.
 10. Зубрицький М. Будинки і майстри / Михайло Зубрицький // Житє і слово: вісник літератури історії і фольклору. — Львів, 1895. — Т. 3. — С. 71—75.
 11. Зубрицький М. Село Кіндратів Турецького повіта / Михайло Зубрицький // Житє і слово: вісник літератури історії і фольклору. — Львів, 1895. — Т. 4. — С. 104—112, 216—230.
 12. Зубрицький М. Селянські будинки в Мшанци Старосамбірського повіта / Михайло Зубрицький // Матеріали до українсько-руської етнології. — Львів, 1909. — Т. 11. — С. 1—22.
 13. Кайндль Ф. Гуцули : їх життя, звичаї та народні перекази / Фрідріх Кайндль. — Чернівці : Молодий буковинець, 2000. — 208 с.
 14. Кіщук Т.П. Інтер'єр / Т.П. Кіщук // Народна архітектура Українських Карпат. — Київ : Наукова думка, 1987. — С. 10—125.
 15. Кіщук Т.П. Інтер'єр / Т.П. Кіщук // Гуцульщина: Історико-єтнографічне дослідження. — Київ : Наукова думка, 1987. — С. 174—177.
 16. Кіщук Т.П. Інтер'єр житла / Т.П. Кіщук // Бойківщина: Історико-єтнографічне дослідження. — Київ : Наукова думка, 1983. — С. 166—169.
 17. Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотина Турчанського повіту / Володимир Кобільник // Літопис Бойківщини. — Самбір, 1936. — Ч. 8. — Рік VI. — С. 15—71.
 18. Кожоляно Г.К. Етнографія Буковини : у 3 т. / Г.К. Кожоляно. — Чернівці : Золоті литаври, 1999. — Т. 1. — 384 с. : іл.
 19. Колупаєва А. Українські кахлі XIV — початку XX століть. Історія. Типологія. Іконографія. Ансамблевистість / Агнія Колупаєва. — Львів, 2006. — 384 с.
 20. Коцан В. Планування інтер'єру народного житла українців Закарпаття XIX — першої половини XX ст. / Василь Коцан // Русин. — 2011. — № 25. — С. 106—131.
 21. Коцан В.В. Традиційні деревообробні промисли на Закарпатті у XIX — першій половині XX століть / В.В. Коцан // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Історія. — Ужгород, 2014. — Вип. 2 (33). — С. 110—118.
 22. Красовський І. Матеріальна культура лемків північних схилів Карпат XIX—XX століть / Іван Красовський // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. — Пряшів, 1988. — № 13. — С. 301—361.
 23. Моздир М. Народні меблі в Україні. Генезис. Еволюція форм / Микола Моздир // Народознавчі зошити. — 2008. — № 1—2. — С. 160—183.
 24. Нидерле Л. Славянские древности / Л. Нидерле. — Москва : Издательство иностранной литературы, 1956. — 450 с.
 25. Павлович Ю. До питання про еволюцію ніжки в стільці й столі / Ю. Павлович // Матеріали до етнології. — Київ, 1929. — С. 46—51.
 26. Паньків М. Садиба і житло Покуття / Михайло Паньків // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. — Коломия : Світ, 1993. — Вип. I. — С. 60—79.
 27. Радович Р. Відкрите вогнище в системі опалення стаціонарного житла поліщуків / Роман Радович // Вісник Львівського університету: Серія історична. — Львів, 2013. — Вип. 48. — С. 383—409.
 28. Радович Р. Народна архітектура Старосамбірщини XIX — першої половини XX ст. (житлово-господарський комплекс) / Роман Радович. — Київ : Видавець Олег Філюк, 2015. — 352 с.
 29. Радович Р. Поліська піч : специфіка формування опіччя / Роман Радович // Народознавчі зошити. — 2014. — № 2 (116). — С. 270—291.
 30. Радович Р. Поліський льох і питання реконструкції землянкового та напівземлянкового житла / Роман Радович // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. — Львів, 2010. — Т. ССLIX: Праці Секції етнографії і фольклористики. — С. 33—56.
 31. Радович Р. Поліський «посвіт» (технологічний і культурно-генетичний аспекти) / Роман Радович // Народознавчі зошити. — 2012. — № 5 (107). — С. 799—817.
 32. Радович Р. Розвиток системи опалення поліського житла: сегментація функцій печі / Роман Радович // Народознавчі зошити. — 2013. — № 1 (109). — С. 78—87.
 33. Радович Р. Розвиток системи опалення поліського житла : способи відведення диму / Роман Радович //

- Народознавчі зошити. — 2013. — № 2 (110). — С. 212—230.
34. Радович Р. Тимчасове житло українців / Роман Радович // Вісник Львівського університету. Серія історична. — Львів, 2005. — Вип. 39—40. — С. 486—526.
 35. Райнфусс Р. Народная архитектура лемков / Роман Райнфусс // Карпатский сборник. — Москва, 1972. — С. 46—56.
 36. Самойлович В.П. Народное архитектурное творчество Украины / В.П. Самойлович. — Киев : Будивельник, 1989. — 344 с. — (2-е изд., перераб. и доп.).
 37. Самойлович В.П. Українське народне житло / В.П. Самойлович. — Київ, 1972. — 437 с.
 38. Сергеєва М.С. До реконструкції меблів часів Київської Русі / М.С. Сергеєва // Археологія. — 1994. — № 1. — С. 48—59.
 39. Сергеєва М.С. Матеріали до методики реконструкції давньоруського житлового інтер'єру (на прикладі житла репрезентованого у «Парку Київська Русь» / М.С. Сергеєва, В.В. Янченко // Археологія і давня історія України. — 2013. — Вип. 10. — С. 133—143.
 40. Сивак В. Житло та його внутрішнє планування. Екстер'єр / В. Сивак // Лемківщина : у 2-х томах. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1999. — Т. 1: Матеріальна культура. — С. 261—277.
 41. Сивак В. Інтер'єр житла. Традиційні меблі / Василь Сивак, Мирослав Сополіга // Лемківщина : у 2-х томах. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1999. — Т. 1: Матеріальна культура. — С. 278—292.
 42. Сивак В. Інтер'єр народного житла Бойківщини II пол. XIX — 30-х рр. XX ст. / Василь Сивак // Бойківщина. Історія і сучасність. — Львів : ФІРА-люкс, 1996. — С. 82—83.
 43. Сивак В. Меблі у традиційному інтер'єрі народного житла Лемківщини (кінець XIX — поч. XX ст.) / Василь Сивак // Народознавчі зошити. — 1995. — № 4. — С. 230—234.
 44. Сивак В. Народні меблі у селянському житлі Українських Карпат та Середнього Полісся кін. XIX — XX ст.: пересувна лава (на матеріалах польових етнографічних досліджень) / Василь Сивак // Народознавчі зошити. — 2016. — № 4. — С. 988—1001.
 45. Сивак В.П. Народні меблі в селянському житлі Українських Карпат: стіл / В.П. Сивак // Сборник научных трудов по материалам международной научно-практической конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании. 2016». — Одесса : Черноморье, 2016. — С. 65—73.
 46. Сивак В. Народні меблі у селянському житлі Українських Карпат та Середнього Полісся кін. XIX — XX ст.: тесана нерухома лава / Василь Сивак // Народознавчі зошити. — 2015. — № 5 (125). — С. 1086—1098.
 47. Сивак В. Облаштування інтер'єру народного житла Закарпатської частини Лемківщини кінця XIX — першої половини XX ст. / Василь Сивак // Народознавчі зошити. — 2016. — № 1 (127). — С. 105—122.
 48. Сивак В. Опалювальні та освітлювальні пристрої в інтер'єрі народного житла українців / Василь Сивак // Народознавчі зошити. — 2015. — № 4. — С. 926—942.
 49. Симоненко І.Ф. Поселення, садиба та житло на Закарпатті / І.Ф. Симоненко // Матеріали з етнографії та художнього промислу. — Київ : Вид-во АН Української РСР, 1956. — С. 60—109.
 50. Сілецький Р. До питання про відкрите вогнище як опалювальний пристрій народного житла на Правобережному Поліссі / Роман Сілецький // Вісник Львівського університету: Серія історична. — Львів, 1999. — Вип. 34. — С. 495—500 : іл.
 51. Сілецький Р. Опалювальні пристрої народного житла Середнього Полісся (конструктивно-функціональні та світоглядні аспекти) / Роман Сілецький // Вісник Львівського університету: Сер. історична. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — Вип. 43. — С. 134—183 : іл.
 52. Сілецький Р. Проблема типології опалювальних пристроїв стародавнього житла в Україні (конструктивно-функціональні особливості печі) / Роман Сілецький // Записки Наукового товариства імені Шевченка. — Львів, 2001. — Т. 242: Праці Секції етнографії і фольклористики. — С. 230—247 : іл.
 53. Сілецький Р. Сільське поселення та садиба в Українських Карпатах XIX — початку XX ст. / Роман Сілецький. — Київ : Наукова думка, 1994. — 140 с. : іл.
 54. Сілецький Р. Традиційна архітектура / Роман Сілецький // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат : у 4 т. — Львів, 2006. — Т. II: Етнологія та мистецтвознавство. — С. 124—140.
 55. Сілецький Р. Традиційна будівельна обрядовість українців : монографія / Роман Сілецький. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. — 426 с. : іл.
 56. Сілецький Р. Традиційне селянське житло українців Галичини XIX — початку XX ст. / Роман Сілецький // Галичина: Етнічна історія: тематичний збірник статей. — Львів, 2008. — С. 81—103.
 57. Сополіга М. Народне житло українців Східної Словаччини / Мирослав Сополіга. — Братислава ; Пряшів : Словацьке пед. вид-во, 1983. — 386 с.
 58. Сополіга М. Основні меблі та їхнє призначення в народному житлі українців Східної Словаччини / Мирослав Сополіга // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. — Свидник, 1988. — № 13. — С. 249—294.
 59. Сополіга М. Просторальне планування та внутрішня характеристика народного житла в області північно-східної Словаччини / Мирослав Сополіга // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. — Свидник, 1978. — № 8. — С. 119—159.
 60. Сополіга М. Сільське будівництво на Свидниччині в XIX—XX ст. (традиції і сучасність) / Мирослав

- Сополига // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. — Свидник, 1986. — № 14. — С. 261—314.
61. Сополига М. Традиційні народні меблі українців Словаччини / Мирослав Сополига // Lemkowie, bojkowie, rusini — historia, współczesność, kultura materialna iduchowa. — Slupsk ; Zielona Gora, 2012. — Т. IV. — Cz. 2. — S. 613—623.
 62. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI—XX ст. / Михайло Станкевич. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. — 479 с.
 63. Таранушенко С.А. Українські народні меблі. / С.А. Таранушенко // Народна творчість та етнографія. — Київ, 1957. — № 2. — С. 77—88.
 64. Таранушенко С.А. Давнє поліське житло / С.А. Таранушенко // Народна творчість та етнографія. — 1969. — № 1. — С. 8—23.
 65. Тиводар М. Традиційне скотарство Українських Карпат другої половини XIX — першої половини XX ст.: історико-етнографічне дослідження / Михайло Тиводар. — Ужгород : Карпати, 1994. — 559 с. : іл.
 66. Фальковські Я. Село Волосате, лиського повіту / Ян Фальковські // Літопис Бойківщини. — Самбір, 1935. — Ч. 5. — Рік V. — С. 14—28.
 67. Федака П. Внутрішнє планування та інтер'єр народного житла Закарпаття / П. Федака // Матеріали до української етнології. — 2007. — Вип. 6 (10). — С. 170—175.
 68. Федака П. Давні печі у народному житлі Закарпаття / Павло Федака // Народна творчість та етнографія. — 2007. — № 3. — С. 48—51.
 69. Федака П.М. Народне житло українців Закарпаття XVIII—XX століть / П.М. Федака. — Ужгород : Гражда, 2005. — 351 с. : іл.
 70. Франко І. Етнографічна виставка у Тернополі / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. — Київ : Наукова думка, 1985. — Т. 46. — Кн. 1. — С. 496—479.
 71. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / упоряд. та комент. О.О. Білявської, А.В. Горецького ; ред. М.Д. Бренштейн. — Київ : Наукова думка, 1982. — Т. 36: Літературно-критичні праці (1905—1906). — С. 68—99.
 72. Франко І. Моя вітцівська хата / І. Франко // Зібрання творів : у 50 т. / упоряд. та комент. В.П. Колосової, В.І. Кречотня, Г.І. Павленко ; ред. В.І. Кречотень. — Київ : Наукова думка, 1985. — Т. 39: Літературно-критичні праці (1911—1914). — С. 243—247.
 73. Чехович С. Обладнання житла на західних областях УРСР / Софія Чехович // Народна творчість та етнологія. — 2016. — № 3. — С. 75—84.
 74. Шухевич В. Гуцульщина. Ч. 1 / Володимир Шухевич // Матеріяли до українсько-руської етнології. — Львів, 1899. — Т. II. — 144 с.
 75. Czajkowi J. Budownictwo ludowe w Karpatach w XVI—XIX w.: źródła, komentarze / Jerzy Czajkowi. — Sanok, 1988. — 158 s.
 76. Czajkowi J. Budownictwo ludowe Podkarpacia / Jerzy Czajkowi. — Sanok, 1977. — 146 s.
 77. Czajkowi J. Regionalizacja budownictwa wiejskiego na północnych stokach Karpat / Jerzy Czajkowi // Materiały Muzeum budownictwa ludowego w Sanoku. — 1980. — № 26. — S. 5—13.
 78. Czajkowi J. Stan badań nad wieskim budownictwem polskich Karpatach / Jerzy Czajkowi // Materiały Muzeum budownictwa ludowego w Sanoku. — 1980. — № 26. — S. 14—40.
 79. Czajkowi J. Wiejskie budownictwo mieszkalne w Beskidzie Niskim i na przyległym Pogórzu / Jerzy Czajkowi // Rocznik Muzeów województwa Rzeszowskiego. — Т. II. — Rzeszów, 1969. — 252 s.
 80. Falkowski J. Na pograniczu Łemkowsko-bojkowskim / J. Falkowski, B. Pasznyi. — Lwów, 1935. — 128 s. : il.
 81. Falkowski J. Północno-wschodnie pogranicze Huculszczyzny / J. Falkowski. — Lwów, 1938. — 107 s. : il.
 82. Falkowski J. Zachodnie pogranicze Huculszczyzny: Dolinami Prutu, Bystricy Nadwórniańskiej, Bystricy Sołotwińskiej i Łomnicy / J. Falkowski. — Lwów, 1937. — 170 s. : [54] il.
 83. Fischer A. Etnografia słowiańska / Adam Fischer. — Lwów ; Warszawa : Atlas, 1934. — Z. 3: Polacy. — 256 s.
 84. Fischer A. Rusini: Zarys etnografii i Rusi / Adam Fischer. — Lwów ; Warszawa ; Kraków : Wyd-wo zakładu narodowego im. Ossolińskich, 1928. — 192 s. : 3 tabl., 33 il.
 85. Kępa E. Urządzenie wnętrza mieszkalnego na Łemkowszczyźnie w XIX i XX wieku / Elżbieta Kępa // Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. — Sanok, 1971. — № 13. — S. 21—32.
 86. Kolberg O. Dzieła wszystkie / Oskar Kolberg. — Wrocław ; Poznań : Ludowa spółdzielnia wydawnicza ; Polskie wydawnictwo muzyczne, 1976. — Т. 56: Rus Czerwona: Obraz etnograficzny. — Cz. I. — 436 s.
 87. Kolberg O. Dzieła wszystkie / Oskar Kolberg. — Wrocław ; Poznań : PTL, 1970. — Т. 54: Ruś Karpacka: Obraz etnograficzny. — Cz. I. — 335 s.
 88. Kolberg O. Pokucie. Obraz etnograficzny / Oskar Kolberg. — Kraków, 1892. — Т. I. — 360 s.
 89. Lubicz-Czerwiński I. Okolica zadniesterska między Stryjem i Łomnicą. Czyli opis ziemi, dawnych kłesk lub odmian tej okolicy / Ignacy Lubicz-Czerwiński. — Lwów : Drukiem Józefa Schnaydera, 1811. — 281 s.
 90. Moszyński K. Kultura ludowa słowian / Kazimierz Moszyński. — Kraków, 1929. — Cz. 1: Kultura materialna. — 710 s. : il.
 91. Niederle L. Život starých Slovanů / L. Niederle. — Praha, 1913. — D. I. — Sv. 2. — S. 398—898.
 92. Reinfuss R. Budownictwo ludowe na Zachodniej Lemkowszczyźnie / Roman Reinfuss // LUD. — 1934—35. — Т. XXXIII. — S. 83—112.

93. Reinfuss R. Zarys kultury materialnej ludności łemkowskiej z dawnego «kresu muszyńskiego» / Roman Reinfuss // Materiały Muzeum budownictwa ludowego w Sanoku. — Sanok, 1998. — № 34. — С. 7—52.
94. Reinfuss R. Ze studiów nad kulturą ludową łemkowszczyzny po obu stronach Karpat / Roman Reinfuss // Kwartalnik Instytutu sztuki polskiej Akademii nauk. — 1966. — R. XX. — № 1. — S. 3—22.
95. Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromiejskie: ziemia i ludność / Z. Strzetelska-Grynbergowa. — Lwów, 1899. — 676 s. : il.

Vasyl Syvak

THE INTERIOR FURNISHINGS
OF THE NATIONAL HOUSING
UKRAINIAN CARPATHIANS:
THE LEVEL OF SCIENTIFIC
PROBLEM DEVELOPMENT

In the article the main achievements of researchers to study interior furnishings of the national housing Ukrainian Carpathians are analyzed. Publications on the subject are chronologi-

cally divided into four periods: XIX — early XX century (up to 1918), interwar (1921—1930-ies.), postwar — Soviet (1940—1980-ies.), contemporary (from 1991).

Keywords: historiography, interior, furnishings, Ukrainian Carpathians.

Василь Сывак

УСТРОЙСТВО ИНТЕРЬЕРА
НАРОДНОГО ЖИЛИЩА
УКРАИНСКИХ КАРПАТ;
СОСТОЯНИЕ НАУЧНОЙ
РАЗРАБОТКИ ПРОБЛЕМЫ

Статья посвящается анализу основных достижений исследователей в изучении устройства интерьера народного жилища украинцев Карпат. Публикации по данной тематике хронологически распределены на четыре периода: XIX — начало XX вв. (до 1918 г.), междувоенный (1921—1930-ые гг.), послевоенный — советский (1940—1980-ые гг.), современный (от 1991 г.).

Ключевые слова: историография, интерьер, устройство жилища, Украинские Карпаты.